

LEDARE

Ledare: Tage Erlander 100 år: Den siste utvecklingsoptimisten (s)

PUBLICERAD 2001-06-13

UTVALD LÄSNING I DIN MEJLBOX

DN:s chefredaktör Peter Wolodarski väljer ut veckans mest läsvärda artiklar.

[Skaffa nyhetsbrev](#)

Hans Bergström

Hur ihågkommer man bäst att "Sveriges längste statsminister" Tage Erlander föddes för i dag 100 år sedan

På Erlandergården i Ransäter gör man det genom att ordna en heldagskonferens om "Den nya biologin och framtidens samhälle".

Bakom står rektorerna för universiteten i Karlstad och Linköping. Tage Erlanders son Sven var tidigare rektor för Linköpings universitet men företräder nu Erlandergården (som för övrigt kan rekommenderas för semestrande svenskar).

Temat är väl valt. Tage Erlander var djupt engagerad för naturvetenskaplig forskning, och dess mest spännande del i dag ligger inom biologin. Erlander företrädde också en socialdemokrati som under 50- och 60-tal kände sig stå i förbund med framtiden. "Han var helt enkelt en utvecklingsoptimist", konstaterar professor Olof Ruin i sin biografi över Tage Erlander.

Vad händer med en socialdemokrati som släpper framtidsoptimismen och som börjar fladdra i sin kunskapssyn

Jag tror den tar djup skada. Där är vi i mycket i dag. Visst kan man säga att rationalitet blev till överrationalitet på 60-talet, "de stora programmens tid". Och visst behövdes eftertanke som korrigering till fartblindhet, som med delar av kärnkraftsdebatten. Men socialdemokratin kan inte med självkänsla trivas i allians med nejrorelser, som de gröna, och när förnuftsstron rasar upphör också kompassen att ge riktning. I dag har vi en skolminister som rör sig med skolpolitisk modejargong och inte törs säga raka sanningar om kvalitet och arbetsdisciplin i skolan. Jämför det med den socialdemokratiska ecklesiastikministern Josef Weijne i en skolproposition från Tage Erlanders första regering:

"Skolan måste med nit och allvar innöta de grundläggande tekniska färdigheterna: läsning, skrivning och räkning . . . Skolan får icke väja för arbete både av lärare och lärjungar, om det är förutsättningen för att en nödvändig färdighet skall övas in.

Ämnen som främmande språk och matematik och i viss utsträckning även modersmålet måste nu som förr syfta till att ge vissa fasta, lätt mobiliserbara kunskaper och färdigheter, som skola vara till hands, när de behövas i det praktiska livet; de kunna visst icke alltid ersättas med efterforskningar i handböcker och bibliotek."

Tage Erlanders reformprogram för skolan syftade framför allt till att undanröja hinder för begåvningar att komma till sin rätt. Alla skulle ha tillgång till en skola motsvarande sin talang, oberoende av irrelevanta förhållanden som föräldraekonomi och hemort, visar Karin Hadenius i sin avhandling "Jämlighet och frihet. Politiska mål för den svenska grundskolan" (1990). "Begåvad men fattig - ge honom lika chans", löd en slagkraftig valaffisch från 1948. Yrkeslinjer borde vara jämställda med mer teoretiska linjer. Motivationen hos 14-15-åringar skulle upprätthållas genom att det skapades linjer med olika inriktning. Längre fram i livet borde det samtidigt finnas möjligheter att återkomma till studier via vuxenutbildning. Urvalet till högre studier skulle vara "rationellt" och objektivt, som med betyg efter kriterier lika för alla, inte godtyckligt. Och när allas barn äntligen fick chans till utbildning, blev det extra viktigt att skolan också höll god kvalitet.

Inte mycket av Erlandertraditionen finns längre kvar i socialdemokratins skolsyn.

"Tage Erlanders förnufts- och rationalitetstro hade förmodligen en gång, om inte grundlagts, så åtminstone förstärkts av hans naturvetenskapliga studier i Lund i början av 20-talet", skriver Olof Ruin i Erlanderbiografen "I välfärdsstatens tjänst". Ruin fortsätter:

"Den hölls därefter levande genom en fortsatt närhet just till naturvetenskap. Aina var lärare i naturvetenskapliga ämnen; hans närmaste vän sedan ungdomsåren Torsten Gustafson var professor i fysik; han engagerade sig själv först som ecklesiastikminister och sedan också som statsminister mycket i forskningsfrågor. Han stimulerades av de upptäckter som naturvetenskapen erbjöd; han såg lysande möjligheter öppna sig för samhället som en följd just av de naturvetenskapliga landvinningarna; han förlitade sig också, samtidigt som han insåg att dessa landvinningar kunde innebära faror, på att det mänskliga förnuftet trots allt skulle förstå att handskas med dem. De åtgärder mot miljöförstöring som började sättas in på 60-talet såg han just som ett exempel på sådant av människors förnuft präglat handlande."

Några av "de stora programmen" blev väl för stora och övermodiga. Men just på forskningens område skulle det inte skada om dagens socialdemokrati förmådde återuppliva något av Erlandertraditionen, och tänka stort. Forskningen betraktas i dag som en marginell budgetpost, som ska få marginella ökningsar, om några alls, alltmedan andra länder (Storbritannien, Kanada, Tyskland, för att inte tala om USA) storsatsar på den nya biologin. Någon personlig fascination inför den naturvetenskapliga revolution världen åter genomgår är svår att iakttä i dagens regeringskrets. Ingvar Carlsson, Erlanders adept,

har den däremot - till glädje för Strategiska forskningsstiftelsen, där han är ordförande.

Den dag en socialdemokratisk regering ger forskningspolitiken dess rätta vikt och återfinner kvalitetsriktning i skolpolitiken, har den en stolt tradition att anknyta till. Det underlättar efter alla år av felvandring. Tage Erlander finns där.

Hans Bergström

Chefredaktör och ansvarig utgivare

TEXT

BERGSTRÖM-HANS

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt